

A SZÖVEG

FOGALMA
SZERKEZETE
TÍPUSAI

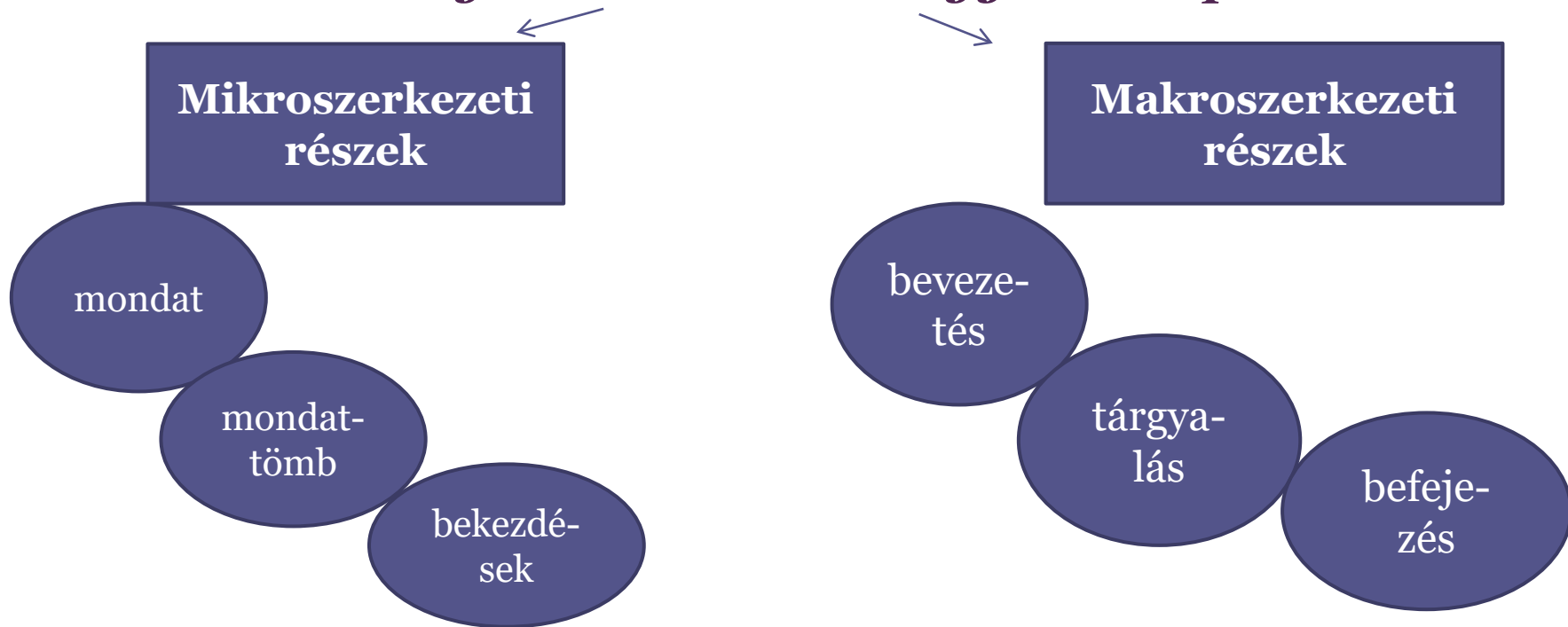
A SZÖVEG FOGALMA

Mi a szöveg?

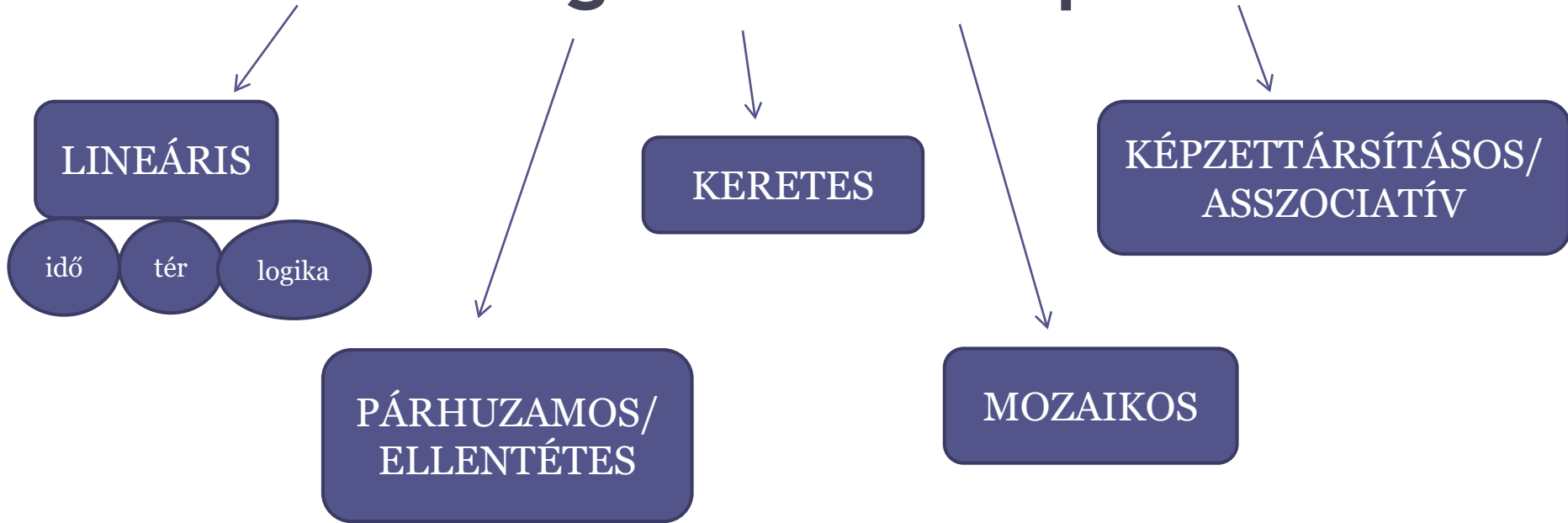
- latin *'textus'* szó, *'texere'*-ből származik, jelentése: *szó, szövet*
- *A szöveg a legmagasabb nyelvi szint, a beszéd legnagyobb egysége.*
- Terjedelme: egyetlen szó is lehet, de több ezer oldal is.
- Kritériuma az, hogy az adott szituációban *kerek, egész, összefüggő* információt közöljön, tehát pl. szövegnek fogható fel egy felirat is (pl. VIGYÁZZ!)

A SZÖVEG SZERKEZETE

- a szöveg alkotóelemeinek egymásra épülése -

A szöveg szerkezet típusai

- **Lineáris szerkezet - időrendre épülő**

*Pl. „Mészöly Dezső **1918. augusztus 27-én született** Budapesten. Édesapja a híres nyelvészprofesszor, műfordító és vígjátékszerző Mészöly Gedeon volt, akitől sokat tanult a verstan, a stilisztika és az irodalomtörténet terén. **Elemi iskoláit** a szegedi piaristáknál végezte, majd Sárospatakon lett gimnazista. Első, önálló hangon megszólaló versét, amely allergiás asztma rohamaiból táplálkozott, **tizennégy évesen** írta. A festőnek is tanuló Mészöly a Nemzeti Színháznál, a Madách Színháznál dolgozott dramaturgként, **később** a Színművészeti Főiskolán tanított.”*

(index.hu)

*Pl. „A teljes épségben megmaradt középkori váráról híres Sárvárt a Rába folyó nyugati partjának közelében kereshetjük fel. A várat **a XIV. század elejétől** a Kőszegi nemzetség bitorolta. Uralmukat Anjou Károly király csapatai döntötték meg, a **továbbiakban** a kamara kezelésében állt a váruradalomhoz tartozó környékbeli jobbágyfalvak sora. **1390-ben** Luxemburgi Zsigmond király a belső udvar köréhez tartozó Kanizsai báróknak zálogosította oda, vagyis a zálogösszeg kifizetéséig ők élvezhették az ide adózó népek földesúri szolgáltatásait. **A több évszázados** Kanizsai család birtokossága **a XVI. század első harmadában** ért véget, mivel Ferenc úr fiú utód hátrahagyása nélkül halt meg, fiúsított hűgát, Orsolyát, pedig eljegyezte Nádasdy Tamás nemes úr. **A következő évtizedekben** Sárvár lett a központja a szépen gyarapodó Nádasdy család uradalmainak, ahol Orsolya asszony intézte férje sűrű távollétében a gazdasági ügyeket”.*

(László János: Magyar várak)

- **Lineáris szerkezet - térbeliségre épülő**

Pl. „Nagy a nyüzsgés az indián város **piacterén**. Áruhalmok és a portékájukat fennhangon kínáló eladók, alkudozó vevők sűrűjében járunk. A hosszú, féltetős épületek **üzletsorának pultjai** roskadoznak a gyümölcs- és zöldségféléktől. A **ládákból** pulykák nyújtogatják nyakukat, nyulak füle kandikál ki a réseken. Prémek himbálódnak a **bódék gerendáin**. Szárított halat, őzhúst, sőt tatut is lehet vásárolni. A **földre** vetett gyékényeken fonott kosarak, kisebb-nagyobb cserépedények, háziszóttések kínálják magukat.”
(Népújság)

Pl. „**A városka** (amelyben Szindbád egykor katonáskodott) mintha mit sem változott volna. (...) **A kapuk**, amelyek többnyire a falba vésettek, az **ajtók**, amelyek halkán és csöndesen nyílnak sötétes folyosókra: bezárva. A sárkányfejű **esőcsatornák** felmondták a szolgálatot, az esővíz másfelé csurog alá az ereszekről, és **a kis boltok előtt** ugyanazon fakó ostornyeleket rázogattja a szél. Egy **téren valahol** egy **boltajtó** nyikorgott, és egy kis csengő csilingelt.(...) Majd **ablakokra** bukkant, amelyeken már akkor is - sarkantyús legény korában - lezárt szemű zsalugáterek foglaltak helyet. (...) Szindbád **így bandukolt végig a csöndes városon**, és egy **utcasarkon** hirtelen megállott, mert a **közelben** megszólalt egy öreg, pohos **toronyka** harangja, és mély hangon beleszólt a délutáni csöndbe. (...) Szindbád sétapálcáját, mint egy kardot, hóna alá kapta, és bokázó, friss lépésekkel indult most már **az A. Marchali-féle cukrászbolt felé**, mint egykor hajdanában... **Hátranézett**, hogy miért nem csörögnek sarkantyúk a sarkán.”
(Krúdy Gyula: Szindbád)

- **Lineáris szerkezet - logikai rendre épülő**

Pl. „**Az embernek szüksége van szerepekre.** Szerep nélkül rosszul érzi magát, szinte nem is létezik. Mert a szerep ad tartalmat az életnek. Ki vagyok én? Mi a szerepem ebben a világban? Csak tengődöm itt céltalanul, vagy van valami „szerepem”? Vannak persze szerepek: az anyáé, az apáé, a főnöké, a beosztotté, az ivócimboráé, a taxisofőr é. De nincs elegendő jó és fontos és tartalmas szerep. **Életünk fájdalmasan szerephiányos.** A jó társadalomban sok a szerep, a rosszban kevés, s a mai modern világban ez utóbbi a gyakoribb.”

(Hankiss Elemér: Katarzis-igény és szerephiány. https://nemzetiszinhas.hu/uploads/files/folyoirat/nm_II_5.pdf)

Pl. „A fahasábokból és megfelelő hozzáértéssel összerakott halmot száraz falevelekkel, harasztal takarják, majd vékony földréteggel fedik be, így a begyújtás után a fa néhány nap alatt – a levegőtől elzárva – **elszenesedik.** A szenesítés során a faanyag tömegének mintegy háromnegyed részét elveszíti gőzök és gázok formájában, s a visszamaradó faszén akár rossz útviszonyok esetén is lényegesen könnyebben szállítható a fánál. Nagyjából így határozható meg ennek az ősi tevékenységnek a lényege.

A szénégetés a Kárpát-medence erdővidékein általánosan ismert erdei ipar volt a korábbi századokban. Gazdasági jelentősége azonban mindig valamelyik egyéb iparágat – leginkább a vasműveséget – adalékanyaggal kiszolgáló tevékenységként nőtt. Ennek megfelelően a kiterjedtebb szénégető ipar követte a bányászat, a kohászat, és a különböző fémiparok – a nyersanyagtermelés és – feldolgozás – regionális történeti folyamatait, de összekapcsolódott például az üvegyártás és a lőporkészítés tevékenységével is.”

(Vida Gyula: Szénégetés a Bükkben)

Párhuzamos és/vagy ellentétes szerkezet: ugyanazt a témát több nézőpontból fejti ki

Pl. „A vidám körülmények között hangzó zaj feldob, nő az adrenalinszint. A szív gyorsabban ver, az izmok megfeszülnek. Egy sztereoó berendezés olyan, mint egy izgatószer.

A zaj ölhet is, ezt tudták a kínaiak. Az istenkáromlókat erős hanghatással végezték ki. A módszer leírása nem maradt ránk, csupán a tény: a vétkest megölte a hang. A huszadik században is felismerték a kellemetlen hang hatásait, az amerikaiak rockzenét bocsátottak Noriega tábornokra, hogy kicsalogassák a Panama City-i vatikáni nagykövetségről. Tíz nap múlva megadta magát az operabarát; nem tudta tovább elviselni a nunciatúránál felállított hangszórókból ömlő kemény zenét.”

(Bús Ella)

*Pl. „Észak-Európában normális társas helyzetben az emberek úgy 70-80 cm-re állnak egymástól. Ez az a <<személyes tér>>, melyet még kényelmesnek és biztonságosnak éreznek. **Ezzel szemben Dél-Európában és a Közel-Keleten** élő embereknél ez a << személyes tér>> jóval kisebb, kb. 40-50 cm, sőt néha olyan közel állnak egymáshoz, hogy összeér a lábuk. (...)*

*A **Távol-Keleten** az emberek << személyes térigénye>> még az észak-európai emberekénél is nagyobb – számukra az a természetes, ha legalább 90-100 cm-re állhatnak egymástól.”*

(Sallai É., Szekszárdi J., Jakab Gy.: Emberi kapcsolatok)

Keretes szerkezet

*„**Bekötik a fejét.** Sokan tudják, hogy ennek a szólásnak azért van 'feleségül veszik, asszonnyá teszik' jelentése, mert még nem is olyan régen **csakis az asszonyok jártak bekötött fejjel.** A lányokra a hajadon fej volt a jellemző. Innen a hajadon szó 'lány' jelentése. Azt azonban már kevesebben tudják, hogy a menyasszony fejének a bekötése és ezzel asszonnyá avatása egyik legérdekesebb lakodalmi szokásunknak, az úgynevezett kontyolásnak a szerves része, és hogy a bekötött, illetőleg hajadon fővel járás szorosan összefügg a régi világ társadalmi rendszerével.*

A régi társadalom a zárt közösségek világa volt. A különböző közösségekbe való tartozás az eltérő öltözködésben is kifejeződött. Az egyik közösségből a másikba való átlépés a viselet megváltoztatásával járt. A lovagnak kardot kötöttek az oldalára, a szerzetes csuhába öltözött, aki pedig asszonnyá lett, annak bekötötték a fejét.

*A **fej bekötése, az asszonnyá avatás** azonban nem történhetett meg, és ahol még divat a kontyolás, ma sem történhet meg a szokásos ceremóniák nélkül. Általában az a szokás, hogy éjfél tájban leveszik a menyasszony fejéről a koszorút vagy a pártát, kibontják a haját, hogy azután asszonyt megillető kontyba csavarva tűzzék fel ismét a fejére.”*

(O. Nagy Gábor nyomán)

Mozaikos szerkezet

Pl. **EGY HANG:** – ... és most mondd meg, hogy **melyik filmben nem volt bajusza John Gilbertnek?** Na, öregem! Na, öregem! és **ki az, akit soha nem láttál mosolyogni,** és a nők éppen ezért döglenek érte, mert ő a Nagy Keserű? és ha még azt is elárulnád, hogy **Bánky Vilma miben játszott először Ronald Colmannel?** és ha most még azt is szíveskednél velem közölni, hogy **ki az, aki csak benéz egy ajtórésen,** vagy bedugja a fejét egy sátorba, és már végigfut a hátadon a hideg, mert tudod, hogy ebből csak baj lesz... na, ki az a kesely pofa? Na, öregem! Na, öregem! ...ha még azt se tudod, akkor te ne is menj moziba, akkor téged be se szabad engedni egy moziba, de még a Roxyba se!
(Mándy Iván: Régi idők mozija)

Pl. **1. Aki tudja, hogy mit kellene tennie,** de valamiért mégsem teszi, az tudatosan köpi szembe magát. Ennél jobban pedig nem alázhatja meg magát senki. Önmaga előtt.

2. Tanuld meg elengedni a múlt szerelmeit, szeretteit! És tanuld meg tiszteletben tartani az ő döntésüket! Mert ami nincs, az fájhat, de attól még nem lesz...

3. Tartsd tiszteletben a saját érési idődet! A türelmetlen ember önmagát erőszakolja meg, amikor sietteti sorsát. Ezzel magában hordozza az örök elégedetlenséget.

4. A gondjaidért soha nem más, mindig te magad vagy felelős. Tanuld meg vállalni a következményeket a tetteid után, és nem másban keresni hibáid okát!

5. Az önző ember először környezetét, majd önmagát teszi tönkre. Ide vezet az önzőség. Miért teszed mással azt, amit magadnak nem kívánsz? (...)

(dr. Csernus Imre: **Bevállalja?**)

Képzettársításos, asszociatív szerkezet

Pl. Az emberek általában azt hiszik, hogy szépen, „művészi” írni azt jelenti, hogy egyszerű gondolatait is az ember jól fölcifrázva, bonyolultan adja elő. Ennek éppen az ellenkezője az igaz. Szépen az ír és beszél, akinek sikerül még a bonyolult gondolatait is egyszerűen és világosan előadni. A művészet pedig ott kezdődik, ahol az ember az ilyen előadással még élvezetet is szerez hallgatóinak.

A magyar nyelv természeténél fogva az egyszerűséget és a világosságot kívánja. Nem minden nyelv ilyen. Vannak nyelvek, amelyek nem is annyira az észhez, mint inkább az érzelmekhez akarnak szólni. Vannak még csavaros, sőt köntörfalazó természetű nyelvek is.

*A magyar nyelvnek a maga sajátos természete onnan van, hogy kialakításában vajmi kevés része volt az alkuszoknak, kereskedőknek, fiskálisoknak s más efféle csűrő-csavaró beszédű embernek. **Jobbára kétkezi emberek nyelve volt a magyar.***

Olyanoké, akik valóságot és igazságot akartak közölni egymással. Akik világos, tiszta gondolatot fejeztek ki általa. Akiknek nem volt rejtegetnivalójuk egymás előtt. Akik nem szorultak se hazugságra, se hízelgésre.

*Ebből az következik, hogy a jó magyar írás és beszéd tanítását voltaképpen a helyes gondolkodás tanításával kell kezdeni. Ki gondolkodik helyesen? Aki az igazat keresi. Az írás és a beszéd módja mindenkit leleplez. **Jól beszélni és írni magyarul, ez tehát igazából: jellemkérdés.***

(Illyés Gyula: Magyar beszéd)

A szövegösszetartó erő - szövegkohézió

- a szövegösszetartó erő a **szövegelemek összekapcsoltságát** jelenti
- mondatok halmaza **NEM** szöveg
- a mondatok közötti **jelentésbeli** és **nyelvtani (grammatikai)** kapcsolatok teremtik meg a szövegkohéziót, a szöveg összefüggésrendszerét
- globális kohézió: a szöveg egészére ható összetartó erő
- lineáris kohézió: a szövegegységek, mondatok láncszerű összekapcsolása

• Jelentésbeli kapcsolóelemek:

- **A cím:** többnyire előremutató szerepe van (téma, műfaj, kapcsolat, szereplő, helyszín, idő stb.)

Pl. Kalandok és legendák gróf Teleki Sándor életében; Önéletrajz; Régi idők mozija; Nyilvánosság és magánélet a régi idők Kolozsvárán

- **A téma - témahálózat:** a tematikus szavak kijelölik a szöveg legfontosabb gondolatát, témáját, és megteremtik a témahálózatot.

Pl. „A lépesméz a legmagasabb biológiai értékű méz. Mézet és viaszt tartalmaz.”

Téma: a lépesméz – témahálózat: méz, viasz

- **A kulcsszavak:** a legtöbbször előforduló témaszók, témajelölőek, kialakítják a szöveg témahálózatát

*Pl. „Az **alkotás** lehetősége megvan az emberben és eszközeiben, de a művészi alkotás emberfölötti csoda.*

*Azt, ami a **szép műveket** széppé teszi, a jelenségvilág tényei közt hiába keressük. A **remekművek** lehetnek egyszerűek, bonyolultak, rendezettek, szeszélyesek, tökéletesek, kezdetlegesek; éppígy a kontár művek is. Csak épp a remekműben megvan az a csodálatos delejesség, mely a kontárműből hiányzik, s amelyet a jelenségvilág körülményeiből nem lehet levezetni.” (Weöres Sándor)*

Kulcsszavak: alkotás, művek, szép, remekművek.

• Jelentésbeli kapcsolóelemek:

- **A tételmondat:** a szöveg vagy egy-egy bekezdés legfőbb gondolatát fogalmazza meg, elhelyezkedése meghatározhatja a szöveg felépítését

Pl. „Az SMS gyakorisága és népszerűsége az úgynevezett SMS-nyelv terjedését eredményezi. Az SMS-eket a rövidség, tömörség jellemzi, hiszen a karakterek száma véges. A gazdaságosságra való törekvés mellett a tömör fogalmazás másik oka a gyorsaság és az írás viszonylagossága.”

(Laczkó Mária: „Kivi vok, mien 5let muxik” – Az SMS-ek rövidítéseinek megértéséről)

- **Az ismétlések:** ismétlés szinonimákkal, többjelentésű szavakkal, azonos alakú szavakkal, ellentétes jelentésű szavakkal, metaforákkal, körülírásokkal, metonímiákkal

Pl. „Rájöttem, hogy minden bajom az étellel belső félelmemből és kicsiség érzésemből ered. Azért okozunk magunknak problémákat, mert azt hisszük, többnek kell lennünk, mint amik vagyunk. Félnünk, hogy nem tudunk megfelelni az előttünk álló feladatnak, félnünk, hogy egy másik nő vonzóbb, mint mi, félnünk, hogy a barátainkat, akik körülvesznek, untatjuk a jelenlétünkkel.” (A. Wozniak)

Szó szerinti ismétlés: félnünk

Rokon értelmű szavak: bajom-problémák

Körülírással: Félnünk, hogy nem tudunk megfelelni az előttünk álló feladatnak, félnünk, hogy egy másik nő vonzóbb, mint mi.

Ellentét: többnek kell lennünk, mint amik vagyunk

- **Téma-réma viszony:** az egyik mondatban új elemként megjelenő dolog (réma) a következőkben már többnyire ismert közléselemként jelenik meg (téma)

*Pl. **Látogass meg** jövő héten! Bármikor **(T)jöhetsz.***

• Grammatikai kapcsolóelemek:

- **A határozott névelő:** egyértelművé teszi, hogy a szövegben korábban már megnevezett dologról van szó.

Pl. *Egy lányt* láttam az úton. *A lány* egy nagy táskát cipelt.

- **A névmások:** szerepük a névszó **helyettesítése**, ha ugyanarra a valóságdarabra vonatkozik, a **tömörítés**, valamint az **utalás**. A névmásokkal való utalásoknak 3 fajtája van:

a) **Anaforikus (visszautalás):** visszautalunk egy már ismert elemre:

Pl. *Tegnap voltam **Magdinál**, kölcsönkértem **tőle** a magnóját.*

b) **Kataforikus (előreutalás):** előre utalunk egy még ismeretlen elemre; jellemzően előreutaló névmás a kérdő névmás

Pl. ***Őt** láttam meg először. Akkor még nem tudtam, hogy **Bercinek** hívják.*

***Kiket** kell meghívunk? Az én **rokonaimat**.*

c) **Deixis (rámutatás):** mutató névmások (pl. ez, az, ezt, azt, itt stb.)

Pl. *„**Ezt** hozta az ősz. Hús **gyümölcsöket** üvegtálon.” (Kosztolányi Dezső: Őszi reggeli)*

• Grammatikai kapcsolóelemek:

- **A határozószók:** időben, térben kötik össze a szövegmondatok jelentését, s ezzel meghatározzák a mondatok helyét a szövegben, lehetővé teszik, hogy az olvasó folyamatosan követni tudja a szöveget

*Pl. „**Ma már** kevés kárt okoz, de **régente** egész országok félték hatalmától - a babona kedvenc alakja. A hétfejű és kilencfejű szörnyeteg kizárólag fiatal szüzekkel táplálkozott, és annyi kincse volt, hogy az egész földet megvehetette volna rajta. Néha **még ma** is kísért a sárkány.”*
(Krúdy Gyula: A sárkány)

*Pl. „**Már most** kaphatók olyan ruhák, amelyek színüket a test hőmérsékletének megfelelően változtatják. Lehet, hogy **rövidesen** olyan holmokban járunk **majd**, amelyek <<gondolkoznak>>: hangulatunk szerint változtatják árnyalataikat, alkalmazkodnak az időjáráshoz, és ellenőrzik a sugárzási szintet.”*

- **Az egyezettető toldalékok:** az értelmi egyezettetés eszközei. Ezenkívül anaforikus vagy kataforikus szerepe lehet a személyre utaló összes toldaléknak.

*Pl. **Igei személyrag:** Kati volt a bűnös. Ő törte össze a vázát.*

***Birtokos személyjel:** Az ő szobájában tartotta a család az értékes porcelánokat.*

- **A hiányos mondatok, kihagyás:** a már említett szövegrészt elhagyjuk

*Pl. A tanár jól felkészítette **a diákokat**. A vizsgán jól szerepeltek. (**a diákok**)*

- **Grammatikai kapcsolóelemek:**

- **A kötőszók:** a szöveg mondatait kapcsolják össze, jelzik a mondatok közötti **tartalmi-logikai kapcsolatot**

*Pl. „Talán nem szeretem a tanító nénit? **Pedig** nem azt mondtam, **hogy** nem szeretek iskolába járni, csak azt, **hogy** nem tudom. **Mert** ez az igazság. Van, **amikor** szeretek iskolába járni, és van, **amikor** nem. (...) **Amikor** Klári néni olyat kérdez, **amire** senki sem tud felelni, csak én, akkor szeretek iskolába járni.”*

(Janikovszky Éva: Már iskolás vagyok)

- **A szórend és a mondatrend:** ezeket a szöveggörnyezet befolyásolja, így alkalmazkodik a szöveg logikai fonalához. Nemcsak hangsúllyal, hanem szórenddel is jelezzük, mi a **réma (az új elem)** a mondatban.

*Pl. „Felkeresem **a híres tanárt**. **A híres tanár** megvizsgált, azután elmondta **az ő módszerét**. **Az ő módszere**, úgymond, abból áll, **hogyan a hangszerveket külön hangszernek tekinti.**” *(Karinthy Frigyes: Énekelni tanulok)**

*Pl. A viaszban sok **A-vitamin** és egyéb aktív hatóanyagok találhatóak. Jelentős lehet a propolisztartalma is. (hiányos mondat esetében nagyon fontos a mondatrend)*

Helyesírási alapelvek

1. Kiejtés szerinti (fonetikus) írásmód: a lehetőségekhez képest hűen tükrözteti a szavak hangalakját. A szóelemek (szótövek, képzők, jelek, ragok) írásformáját köznyelvi kiejtésük szerint rögzítjük

pl.: láz, fény, ír, véd, tíz, hús

2. Szóelemző (etimologikus) írásmód: a ragos, a jeles, a képzős szavak, valamint az összetételek esetében egymás mellé kerülő szóelemek megváltozását nem tüntetjük fel a leírt alakban.

pl. ijedt, hetilapban, lökdös, vízpart, adhat, azonban, átcsap, anyja, fagyjon, állj, kardjuk, költség, sarkkör

3. Hagyományos írásmód: a családnevek és az ly-os szavak esetében a helyesírás ragaszkodik a történetileg kialakult szokáshoz

Pl. Batthyány, Széchenyi, bagoly, ibolya, csekély

4. Egyszerűsítő írásmód:

a) A többjegyű betűk kettőzött alakját tőszókból és toldalékos alakokban egyszerűsítjük, vagyis a betűnek csak az első jegyét ismétljük

Pl. loccsan, jeggyel, eddzék

- Nem egyszerűsítjük azonban az összetett szavak tagjainak határán található azonos kétjegyű betűket.
Pl. kulcscsomó, jeggyűrű, nagygyűlés, fénynyaláb

b) A toldalékolás következtében egymás mellé kerülő három azonos, mássalhangzót jelölő betűt kettőzöttre egyszerűsítjük

Pl. orra, tollal, meggyel

- A szabály nem érvényesíthető a nevekre és a szóösszetételekre. Ezekben a hosszú mássalhangzós betűkhöz a vele azonos újabbat kötőjellel kapcsoljuk.
pl. Tarr-ról, Mariann-nal stb., illetve: sakk-kör, balett-táncos stb.

A SZÖVEGTÍPUSOK

A szövegeket hasonlóságuk és különbözőségük alapján **szövegfajtákra** osztjuk. A szövegosztályozás több fajta szempont szerint történhet, ezért a szövegek **több csoportba is tartozhatnak**. A szövegtípusok egymást átfedhetik, keresztezhetik.

- 1 . Dialogikus és monologikus szövegek:** a kommunikációban részt vevők száma és iránya szerint
- 2. Elbeszélő, leíró, érvelő szövegek:** a szövegek célja, kommunikációs funkciója, felépítettsége alapján
- 3. Élőbeszéd, írott szöveg:** megnyilvánulási formája, a közlemény közege szerint

A MONOLOGIKUS SZÖVEG

- **egyirányú** kommunikációs forma
- **E/1 magánbeszéd**, erőteljesen szubjektív; felkiáltó, kérdő, óhajtó mondatok
- **E/3 tárgyilagossabb**, eltávolodottabb (pl. politikai beszéd, tudományos előadás, hírközlés)
- **irodalmi alkotásokban** a drámai monológok, szereplők belső beszéde

Pl. „Megkérdeztem a kisfiamat, hogy tudatos szülő vagyok-e szerinte. Azt felelte: hááát... Aztán úgy folytatta: ta. Tudatos szülő vagyok-e én? Vannak ezek a kérdések, amiket az ember magával kapcsolatban nehezen válaszol meg. Nagyszerű fickó vagyok, vagy rongy alak? (...)

Tudatos szülő vagyok-e? Hááát... Azt hiszem, nem igazán.(...)

Én legalábbis, a magam részéről, tudatosan vagyok nem tudatos szülő.”

(Varró Dániel: Tudatos szülő)

A SZÖVEGTÍPUSOK

A DIALOGIKUS SZÖVEG

- **kétirányú** kommunikációs forma
- az **adó-vevő/beszélő-hallgató szerep** folyamatosan **cserélődik** (pl. társalgás, vita, riport)

Pl.

„- Írt már az igazgató úr a szüleidnek? – kérdezte az öreg.

- Azt mondta, hétfőn fog.

- Te már közölted velük?

- Nem, tanár úr, még nem, szerdán este valószínűleg úgyis találkozom velük, ha hazamegyek.

- És mit gondolsz, hogyan fogadják a hírt?

- Hát... marha pipásak lesznek, az biztos. Ez kábé a negyedik iskola, ahonnan kirúgnak.”

(J. D. Salinger: Zabhegyező)

AZ ELBESZÉLŐ SZÖVEG

- célja elsősorban a **tájékoztatás**, egy **eseménysor** elbeszélése
- szerkezete az **időbeliségre, térbeliségre, logikus gondolatmenetre** épül
- **az elbeszélői nézőpont lehet:** szubjektív (E/1), objektív (E/3)
- lehetnek benne párbeszédés részek, leírások és szereplői monológok

Pl. „Volt egyszer egy elvarázsolt királyfi, aki egy tündérszép királykisasszony kezére pályázott. De csak úgy kaphatta meg, ha előbb legyőzi a hétfejű sárkányt, felépíti a kacsalábon forgó kastélyt, s felébreszti és megnevezteti a befalazott, alvó királykisasszonyt. Sok-sok vesződés, kaland, hőstett, utazás és munka árán legyőzte hát a hétfejű sárkányt, felépítette a kacsalábon forgó kastélyt, és felébresztette az alvó királykisasszonyt. No, az mindjárt elmosolyodott, s megtartották a lakodalmat.

Aztán, hogy ez is véget ért, leültek egymással szemben, és mosolyogtak. (...)

Megint mosolyogtak egymásra egy napig, de akkor egyszerre felállt mind a kettő.

- No csak.

- Van egy ötletem... – mondta a királyfi. – Befalazlak és elaltatlak megint...”

(Ottlik Géza: Az utolsó mese)

A LEÍRÓ SZÖVEG

- valamilyen személyt, élőlényt, tárgyat vagy dolgot **mutatunk be, jellemzünk**
- cselekmény, történetzál nem szerepel benne
- általában a **térbeliségre** épül, **láncszerű** vagy **mozaikos** szerkesztéssel
- névszói stílus, tárgyilagos hangnem

Pl. „Bolond nap volt ez. Nem április elseje, de közel hozzá. Bolond, izgatott nap volt. Reggel fagyott, jégtükrök ropogtak az utcai fák vasrostélyán, s kékllett az ég. Aztán olvadni kezdett. Csorogtak az ereszek. Köd borult a hegyekre. Langyos permeteg hullott. A talaj úgy párázott, mint egy agyonhajszolt, izzadt ló. Le kellett dobni télikabátunkat. Szivárvány pántolta át cifra abroncsával a Dunát. Délután dara esett. Megcukrozta a lombokat. Cipőnk talpa alatt latyakká kásásodott. Füttyült a szél. Élesen füttyült a szél. Füttyült a szél, fönn magasan, a kémények körül, a háztetőkön, a távíródrótok körül. Mozgott minden. Csikorogtak a házak, recsegték a padlások, sóhajtoztak a gerendák és rügyezni akartak, mert fák voltak azok is. Ebben az indulásban, ebben a forradalomban volunt be a tavasz.”

(Kosztolányi Dezső: Esti Kornél)

AZ ÉRVELŐ SZÖVEG

- célja valakinek vagy valakiknek a **meggyőzése**, saját véleményünk igazolása, elfogadtatása
- ezért a szövegnek **hatást** kell gyakorolnia a hallgatóra vagy az olvasóra
- retorikai eszközök használata (kérdés, felkiáltás, párhuzam, ismétlés stb.)
- általában **logikai rendre**, ok-okozati kapcsolatra épül, lineáris szerkezetű
- a tételmondatban megfogalmazott **állítást bizonyítja vagy cáfolja**

Pl. „A médiát sokszor tartják isteni ajándéknak, illetve az ördög munkájának. De milyen is a médiából szerzett ismeret? Először is szögezzük le: nem lehetünk médiaellenesek. A médiaellenesség a romantikus antikapitalista géprombolókra, a ludditákra emlékeztet. Hallani olyan véleményt, hogy a médiát ki kell zárni az ember életéből.

***Értelemszerűen a média nagyon sokban könnyebbé és szebbé teszi az életünket.** Az a lehetőség, hogy az ember számára <<kinyílt a világ >>, vagy az a politológiai jelentőség, hogy a média <<nyílt tér >>, amely biztosítja, óvja a demokráciát, mindenki számára egyértelműen hasznos. Éppen ezért aligha lehetünk médiaellenesek. Más kérdés, hogy az előnyök és a hátrányok figyelembevételével milyen egyéni médiastratégiát alakítunk ki. Föltehetőleg sokkal hasznosabb megtanulni, a helyére tenni életünkben a médiát.*

***A médiainformáció – másodlagos, nem egyéni tapasztalatból szerzett ismeret.** Az egyéni tapasztalat beszűkül, a médiatapasztalat kiterjed. Ez alkalmas arra, hogy egy olyan világot képzeljünk el, amilyen – nincs. A média egy manipulált, átalakított, <<festett >> világot mutat, amelyet csak fejlett kritikai érzékkel lehet a helyére tenni. Ezért is fontos a tévékritika.”*
(Balázs Géza: A média nyelvi hatásai)

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!